

Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко «Маруся» (1832)

Зміст

Анкета повісті.....	1
Переказ твору.....	2
Характеристика образів.....	3
Теорія літератури: сентименталізм.....	4
Джерела.....	5

Анкета повісті

Перший прозовий твір нової української літератури

1. Історія створення. Повість написана у 1832 р., а надрукована повністю у 1834 р. у книжці «Малоросійських повістей...». Перекладена самим автором російською мовою і надрукована в журналі «Современник».

Мета: спроможність української мови виявити найтонші порухи душі «Я написав “ Марусю ” і довів, що від малоросійської мови можна розчулитися».

У своїй «Супліці до пана іздателя» автор зазначає: «...Є такі люди на світі, що з нас кепкують, і говорять, та й пишуть, буцімто з наших ніхто не втне, щоб було ...і звичайне, і ніжненьке, і розумне, і полезне, і що стало бить, по-нашому, опріч лайки та глузування над дурнем, більш нічого не можна й написати...». Саме ці вимоги Квітка й намагався зреалізувати в повісті.

Звичайне	«Ніжненьке»	«Розумне»	«Полезне» (корисне)
Зображення повсякденного життя українського села. Ми бачимо його будні і свята, обряди, побут	Герої повісті – набожні, емоційні, вразливі селяни, які живуть за традиціями, утвердженими з діда-прадіда	Автор ідеалізує патріархальне село, переконує читачів у тому, що джерелом вдосконалення людини є дотримання християнської етики	Письменник в особі простої людини, кріпака створює образ, який може служити взірцем моральної чистоти й шляхетності. Показує здатність української мови передавати найтонші почуття людини

2. Твір присвячено матері та дружині

3. Джерела для написання твору.

• Дійсність українського села XVIII — початку XIX ст.

• Народна творчість: українські балади, ліричні, весільні пісні, фольклорні мотиви (любові, розлуки, смерті закоханих).

• Від народної поезії — образність повісті, від казки й переказу — її розповідний стиль.

4. Жанр: соціально-побутова й сентиментально-реалістична повість.

Ознаки сентименталізму: письменник наділяє Марусю й Василя надмірною чутливістю й душевною вразливістю, уводить у повість мотиви віщування серця, смерті з туги за коханим; у зображенні Марусиною батька виявилось прагнення Квітки показати життя селянина в прикрашеному вигляді. Василь, як і Маруся, зображений ідеально як зовні, так і внутрішньо; герої закохуються з першого погляду, не можуть жити одне без одного.

Ознаки реалізму: змалювання картини народного побуту, обрядів і звичаїв; відтворення тяжкого лиха того часу — солдатчини. Устами Наума Квітка-Основ'яненко перший в українській літературі сказав правдиве слово про гірку долю жінки-солдатки, незахищеність сиріт у тогочасному суспільстві.

5. Герої. Маруся — головна героїня, донька Наума Дрота. Наум Дрот — багатий селянин, батько Марусі. Настя Дрот — мати Марусі, дружина Наума Дрота. Василь — наречений Марусі. Олена — подруга Марусі.

6. Композиція. Повість не поділяється на глави. Умовно в ній можна визначити **3 частини**: позасюжетний вступ (роздуми автора про сенс життя людини), сюжет, моралізаторські висновки (епілог з повчальними настановами).

7. Сюжет твору. За основу сюжету повісті взято історію ідеального кохання сільської дівчини Марусі та міського хлопця Василя. Батько відмовляється віддати єдину доньку за сироту Василя: окрім того, що хлопець бідний, його ще й записано в рекрути. Парубок іде на заробітки, аби відкупитися від солдатчини. Якось під час бурі Маруся застудилася й згодом померла. Повернувшись із заробітків та не заставши Марусі живою, Василь іде в монастир і з горя невдовзі помирає.

8. Елементи сюжету.

Експозиція: знайомство з героями твору — родиною Дротів, які жили, віруючи в Бога.

Зав'язка: зустріч Марусі з Василем, їх кохання з першого погляду.

Кульмінація: смерть Марусі, її поховання.

Розв'язка: страждання Василя — ченця в монастирі, його смерть через тугу за милою.

9. Тема: зображення життя і побуту українського народу к. XVIII — поч. XIX ст., відтворення його душевної краси і високої моральної чистоти.

10. Ідея: засудження соціальної нерівності, що перешкоджала щасливому життю героїв, уславлення гуманізму, щирості, чесності, доброти, палкого почуття кохання.

Ідею повісті визначив внутрішній світогляд Квітки: не треба на світі ні до чого надмірно прикипати душею, «не то, щоб до якої речі, а то хоч би й до наймиліших людей: жінки, діточок, щирих приятелів і других». «Перше всього, — проповідує автор, — подумаймо: чи ми ж на цьому світі вічні?». Розгортання сюжету повісті «Маруся» є ніби доведенням думки, яку висловив автор у вступі: нема на цьому світі тривкого щастя.

11. Основна думка: закохані не можуть одружитися через загрозу солдатчини та бідність нареченого.

12. Конфлікт: соціальний. Маруся, дочка заможного селянина Наума Дрота, покохала бідного міського парубка-сироту Василя.

13. Проблематика: • батьки і діти; • соціальна нерівність; • життя і смерть; • пошуки щастя.

14. Основний мотив: трагічне кохання

15. Мова твору: під впливом сентименталізму розчулений тон розповіді про зустрічі закоханих, розлуку, смерть Марусі, горе її нареченого та батька; застосування зменшено-пестливих форм слів («Зосталася Маруся сама, схилила головоньку на білу ручку, а слізюньки з очей так і капотять»), «Отак-то вони в останні часи розмовляли і обоє плакали безперестанно!», «Ось і рідесенький туманець пав на річечку»).

16. Роль ліричних відступів: виявити авторське ставлення до героїв, створити певний настрій у творі

Переказ твору

Починається повість з філософських роздумів автора про людське життя, адже людина в цьому світі тимчасовий гість. Автор розмірковує про те, що немає на сім світі нічого вічного: сьогодні живеш, а завтра — помер. Кожний батько виховує свою дитину, щоб вона була розумною, доброю. Так само і отець небесний: оберігає людей від усякої напасті, а "коли вже й пошле за гріхи яку біду, то він же і помилує! Тільки покоряйся йому!"

За цими заповідями жив і Наум Дрот. Коли його сталася лиха біда, він хвалив Бога і не вдався в тугу. З тим і прожив свій вік, тоді як інший, письменний, не стерпів.

Наум Дрот був багатим і побожним селянином. Бог "нагородив його жінкою доброю, роботящою, хазяйкою слухняною — Настею. Поважав же і він її, скільки міг, і любив її, як свою душу".

Одне було погано: вони не мали дітей. Через це Настя дуже сумувала, часто плакала. Були у них і воли, і нива не одна, та вони не знали, кому після них таке добро дістанеться. Наум намагався заспокоїти дружину. І ось, мабуть, за їхні молитви, Бог дав їм донечку Марусю. Вона виросла гарною, працювитою, скромною, покірною дівчиною.

Зав'язка розпочинається тим, що Маруся іде на весілля, куди її запросили дружкою. Там вона знайомиться із старшим боярином Василем, і між ними майже одразу виникає кохання.

Наступного дня Маруся з подружкою Оленою йде на базар, Василь напрошується їх супроводжувати. Дорогою назад Олена повернулася до міста, тож пара на певний час залишилась на самоті. Вони призналися одне одному про свої почуття; того ж дня у них відбулося побачення біля озера.

Випадково хлопець познайомився з Наумом. Якось Василь ішов дорогою і побачив Наума, який їхав з мішками від вітряка, та на його возі зламалась вісь. Хлопець допоміг йому полагодити воза і провів до самого двору, бо вже вечоріло. Маруся, зустрівши батька, побачила з ним свого Василя і не знала, як їй поводитися. Науму парубок сподобався і він запросив хлопця приходити до них.

І одного дня Василь заслав старостів. Але Наум Дрот відмовив хлопцю, мотивуючи це тим, що його можуть забрати в рекрути. Уникнути солдатчини можна було тільки виставивши замість себе "найомщика", але це потребувало великих грошей, яких Василь, сирота, звичайно, не мав. Тому Наум сказав йому: "Принеси бумагу, що "найомщик" принят за самого тебе і за твої гроші — от тобі зараз, обома руками, віддам Марусю".

На довгий час закохані розлучаються, згодом Василь з'являється і розповідає, що з ним трапилося. Міркуючи про те, як заробити гроші, щоб відкупитися від рекрутчини, хлопець найнявся до купця-залізняка. Той добре поставився до нього і обіцяв восени знайти за свої гроші "найомщика" за Василя. Хлопець день і ніч вчився, щоб навчитися читати, писати і рахувати. Цього потребувала його нова служба і доручення, які давав йому хазяїн. Навчився він і церковного співу, бо разом з товаришами ходив співати на кліросі. Побачивши чесність і кмітливість Василя, хазяїн став посилати його в різних купецьких справах. Тепер він мав їхати до Одеси, відтіля до Москви і на заводи. Повернутися сподівався тільки до Пречистої — церковного свята.

Василь ще раз сватається до Марусі і цього разу отримує згоду від її батька.

Василь повинен поїхати до Одеси і Москви, тому наречені розлучаються. Маруся сильно тужить без коханого. Утім, більше вони не зустрілися, оскільки одного дня Маруся застудилася, сильно захворіла і невдовзі померла. Василь повернувся у той же день, коли померла його наречена. З туги за нею він пішов у Києво-Печерський монастир, де став ченцем, але незабаром помер. «Вмираючи, просив землі, що у нього у платку була зав'язана, покласти з ним, а платок шовковий, червоний, просив покласти йому під голову. Звичайно, його не послухали, бо такі "примхи" заборонено монастирським статутом. Довго Наум стояв над гробом після того, як відслужили панахиду по Василеві, а потім сказав: — Дай Господи милосердний, щоб ти там знайшов свою Марусю!»

Характеристика образів

Наум Дрот — багатий селянин, батько Марусі. Працьовитий, мудрий, народний, чесний селянин, який дотримується усіх народних обрядів і звичаїв. Незважаючи на те, що був кріпаком, став заможним.

«Наум Дрот був парень на усе село, де жив. Батькові і матері слухняний, старшим себе покірний, меж товариством друзяка, ні півслова ніколи не збрехав, горілки не впивавсь і п'яниць не терпів, з ледачими не водивсь, а до церкви? Так хоч би і маленький праз-ник, тільки піп у дзвін — він вже й там: свічку обмінить, старцям грошень роздасть і приймається за діло; коли проче яку бідність, наділить по своїй силі і совет добрий дасть. За його правду не оставив же його і бог милосердний: що б то ні задумав, усе йому господь і послав».

Настя Дрот — мати Марусі, дружина Наума Дрота. Сумирна і богобоязлива, вона дуже любить свою дочку і шанує чоловіка.

«Наградив його (Наума) жінкою доброю, роботящою, хазяйкою слухняною; і що було Наум ні забажа, що ні задума, Настя (так її звали) ночі не поспить, усюди старається, б'ється і вже зробить і достане, чого мужикові хотілось».

Подружжя Наума та Насті: ідеальне подружжя; покірність і доброта; працьовитість і чуйність до будь-якого лиха, бідності; любов до Марусі, шаноба до Василя; патріархальний образ життя; щедрість, богобоязливості; заможність, мудрість.

Маруся: дочка заможних батьків; гарна і працьовита («і на батька, і на матір, і на себе пряде, шие, мие, і сама усе одна, без наймички, і варить, і пече»); тиха, сумирна, спокійна; шляхетна і чуйна; привітна і ввічлива; чесна, богобоязлива; душевно вразлива; поважає батьків; вірна, здатна на щире кохання; цнотлива.

Образ Марусі — високе втілення всіх найкращих рис української дівчини, наділеної прикметами краси національної, фізичної та духовної. Мова героїні пересипана уснопоетичним народним багатством: пестливою лексикою, опоетизованими запитаннями, емоційними вигуками, прислів'ями, порівняннями.

«Та що ж то за дівка була! Висока, прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очиці як тернові ягідки, бровоньки як на шнурочку, личком червона, як панська роза, що у саду цвіте, носочок так собі прямиенький з горбочком, а губоньки як цвіточки розцвітають, і меж ними зубоньки неначе жарнівки, як одна, на ниточці нанизані»

Василь — наречений Марусі. Він сирота, бідний, працює в місті свитником. Швидко навчився грамоти, працюючи в купця.

Чесний, скромний, працьовитий, добрий, розумний, дотепний, богобоязливий; наполегливий; щирий, вірний, здатний на палке кохання; шанобливо ставиться до людей; гарний; чесний і порядний; дотримується патріархально-родинних звичаїв.

В образі Василя найяскравіше втілено риси сентименталізму: психологічний стан закоханого хлопця, віщування серця під час прощання пари на кладовищі, переживання смерті Марусі, добровільний відхід від мирського життя.

«Гарний, русявий, чисто підголений; чуб чепурний, уси козацькі, очі веселенькі, як зірочки, на виду рум'яний, моторний, звичайний; жупан на ньому синій і китасва юпка, з поясом з аглицької каламайки підперезаний, у тяжинових штанях. Чоботи добрі, шкапові з підковами».

Теорія літератури: сентименталізм

Сентименталізм (др. пол. XVIII - поч. XIX ст., чутливість) — напрям у європейській літературі др. пол. XVIII – поч. XIX ст., що характеризується прагненням відтворити світ почуттів простої людини й викликати співчуття читача до героїв твору.

Риси сентименталізму:

- підвищений інтерес до людських почуттів, співчутливий тон розповіді, який змушує читача розчулитися й плакати над долею героїв;
- проста композиція твору, у якій сюжет розгортається послідовно;
- герої ідеальні, наділені зовнішньою та внутрішньою вродою, позбавлені негативних рис;
- персонажі з простого народу;
- змалювання побуту та звичаїв простих людей, акцент на їхній моральній вищості над панамі;
- нездоланні перешкоди на шляху закоханих;
- увага до описів природи;
- наявність пророчої деталі чи епізоду, що натякає на трагічний кінець;
- дуже часто смерть героя від стихійного лиха, хвороби, нещасного випадку.

Жанри: елегія, медитація, послання, щоденник, епістолярний роман, роман-подорож.

Героями творів стали вихідці з народу, переважно громадяни середньої заможності: торговці, міщани, багаті селяни. Ці персонажі внутрішньо благородні, здатні на самозречення, схильні до сильних переживань, скромні, вродливі.

Джерела

Iosvita. Григорій Квітка-Основ'яненко хронологічна таблиця <https://iosvita.org/hryhorij-kvitka-osnov-ianenko-khronolohichna-tablytsia/>

Авраменко О. Українська література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч.закл.— К. : Грамота, 2017

Богосвятська А.-М.І. Вивчення повісті Г.Квітки-Основ'яненка “Маруся”. 9 кл. [Електронна презентація до уроку](#)

Велич Особистості. Григорій Квітка Основ'яненко – батько української прози.

<https://www.youtube.com/watch?v=rx0Krg6Q7Mq4>

Вікіпедія. «Маруся» - повість Г.Квітки-Основ'яненка

Вікіпедія. Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко

Герої України. Григорій Квітка-Основ'яненко - засновник художньої прози в українській літературі

<http://heroes.profi-forex.org/ua/kvitka-osnovjanenko-grigorij-fedorovich>

Зінченко Ж.В. Паспорт літературного періоду. 9 клас. 1 частина. – Полтава, 2019.

Коваленко Л. Т., Бернадська Н. І. Українська література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К. : УОВЦ «Оріон», 2017.

Мельник К. «Маруся» – за 19 хвилин! Переказ повісті Григорія Квітки-Основ'яненка

<https://www.youtube.com/watch?v=Dpb5wMr7Qyq>

Мислене древо. Григорій Квітка-Основ'яненко

<https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/K/KvitkaOsnovjanenko.html>

Міщенко О.І. Українська література : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл.— К. : Генеза, 2017

Невідоме з історії. Григорій Квітка Основ'яненко

https://www.youtube.com/watch?time_continue=5&v=j3cwXUPPlzU&feature=emb_logo

Паращич В. В. Українська література. 9 клас. Плани-конспекти у уроків для шкіл з російською мовою навчання.— Х.: Вид -во «Ранок», 2009.

Слоньовська О. В., Мафтин Н. В., Вівчарик Н. М., Курінна Н. С., Шевчук Л. Т.. Українська література: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл.— Київ : Літера ЛТД, 2017

Українська література в іменах. Григорій Квітка-Основ'яненко.

<https://www.youtube.com/watch?v=XlkaDVKetTg>

Усі уроки української літератури. 9 клас. I семестр. Нова програма / укл. А. М. Гричина, Н. В. Жуковська, — Х. : Вид. група «Основа», 2018.

Ушкалов Л.В. Григорій+Анна. Історія про вічну любов // [Вивчаємо українську мову та літературу. – 2015. - квітень № 12 \(квітень\)](#)

Харків. <http://kharkov.vbelous.net/ukrain/famous/fam-art/kvitka.htm>

Хворостяний І. Онлайн-курс «Лайфхаки з української літератури» І. Котляревський. Г.Квітка-Основ'яненко.

<https://www.youtube.com/watch?v=R7EJB8waQtI>

Чупринін О. О. Усі уроки української літератури. 9 клас. I семестр. — Х. : Вид. група «Основа», 2011.